

Λυσίου
Ἐπὲρ Μαντιθέου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το πρόγραμμα της Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης για τα Αρχαία Ελληνικά, όπως καταρτίστηκε από το Π.Ι., προτάσσει τη διδασκαλία του απολογητικού λόγου του Λυσία «Υπὲρ Μαντιθέου».

Με τη διδασκαλία των ρητορικών λόγων του Λυσία, όπως καθορίζονται από το Π.Ι., επιδιώκεται:

- Να διαπιστώσουν οι μαθητές τις βασικές αρετές του, τη σαφήνεια, την απλότητα του λεξιλογίου και την προσαρμογή της έκφρασης στο χαρακτήρα των ομιλητών, για τους οποίους έγραφε τους δικανικούς λόγους του (ηθοποιία).
- Να εκτιμήσουν την αριστοτεχνική κατασκευή των λόγων του ως προς τη δομή αλλά και την έντεχνη χρήση των σχημάτων του λόγου στην υπηρεσία της επιδιωκόμενης προβολής του ήθους των πελατών του.
- Να γνωρίσουν έναν από τους βασικότερους θεσμούς της αθηναϊκής δημοκρατίας, τη δοκιμασία, στην οποία υποβάλλονταν όσοι Αθηναίοι κληρώνονταν βουλευτές για τη βουλή του επόμενου έτους.
- Να εκτιμήσουν τη μεγάλη σημασία που απέδιδε η βουλή στον έντιμο, δημοκρατικό και ανεπίληπτο ηθικά βίο των δοκιμαζομένων, προκειμένου να ασκήσουν δημόσιο λειτουργήμα.
- Να αξιολογήσουν, σε σύγκριση με τον *Ἐπιτάφιο* του Περικλή, τη σταθερή πολιτική άποψη των Αθηναίων ότι «καλὸς κἀγαθὸς» πολίτης δεν είναι απλῶς ο ηθικός και νομοταγής, πολύ περισσότερο δεν είναι αυτός που επιδιώκει καιροσκοπικά μόνο το ατομικό του συμφέρον, αλλά ο ενεργός πολίτης που μετέχει συνειδητά στα κοινά, θέτει το συμφέρον της πολιτείας πάνω από το ατομικό και έχει σταθερή προσήλωση στη δημοκρατία.
- Να συνειδητοποιήσουν, τέλος, με την ερμηνεία είτε του «*Κατὰ Φίλωνος δοκιμασίας*» είτε του «*Υπὲρ Μαντιθέου*», πόσο δοκιμάστηκαν τα δημοκρατικά ήθη των Αθηναίων τα χρόνια που ακολούθησαν τη λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου, την τυραννία των Τριάκοντα και την αποκατάσταση της δημοκρατίας. Παρά τη γενική αμνηστία που κήρυξε η αποκατασταθείσα δημοκρατία, πολλοί θέλησαν να υποδαυλίσουν τα πολιτικά πάθη, για να αποκομίσουν ίδιον όφελος (Βλ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Προγράμματα Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Γλώσσα και Ιστορία*, Αθήνα 1999, σ. 150).

Θέμα του λόγου είναι η υπεράσπιση του Μαντιθέου που κατηγορείται για αντιδημοκρατική συμπεριφορά, λόγω της συμμετοχής του στο ιππικό την εποχή των Τριάκοντα. Μέσω της υπεράσπισης αναφέρεται στο βασικό θεσμό της «δοκιμασίας», ασφαλιστικής δικλείδας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Οι ερωτήσεις αξιολόγησης συνδέονται με τους παραπάνω διδακτικούς στόχους και την ερμηνευτική οπτική που προκύπτει από αυτούς.

Στην οργάνωση των ερωτήσεων είναι σκόπιμο να αρχίζει κανείς από τους γενικούς διδακτικούς στόχους, να προχωρεί εξειδικεύοντας και να επανέρχεται για έλεγχο και τελική επεξεργασία. Οι ερωτήσεις πρέπει να έχουν συγκεκριμένο στόχο και σαφές περιεχόμενο.

Η ερώτηση που θα χρησιμοποιηθεί ως θέμα συζήτησης είναι άλλη περίπτωση. Εκεί τα όρια είναι ανοικτά, αφού θέτουμε ένα πρόβλημα στην κρίση των μαθητών τους προκαλούμε να το συζητήσουν ή να γράψουν τις απόψεις τους. Οι ερωτήσεις αυτές αναφέρονται σε ευρύτερες ενότητες ή στη συνολική θεώρηση του λόγου.

Σε κάθε ενότητα οι ερμηνευτικές ερωτήσεις κατηγοριοποιούνται σε δύο ομάδες. Η πρώτη περιλαμβάνει ερωτήσεις ανοικτού τύπου και σύντομης απάντησης ή συνδυασμό και των δύο και η δεύτερη ερωτήσεις κλειστού τύπου και συνδυασμού κλειστού και ανοικτού τύπου, που αναφέρονται στο περιεχόμενο της ενότητας ή σε σχήματα λόγου.

Στα κριτήρια αξιολόγησης χρησιμοποιούμε ερμηνευτικές ερωτήσεις σε συνδυασμό με ερωτήσεις από την εισαγωγή. Επειδή η αξιολόγηση σε γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα θα γίνει στο αδίδακτο κείμενο, αποφασίσαμε να μη δώσουμε ερωτήσεις για τα θέματα αυτά. Στο τέλος παραθέτουμε κριτήρια αξιολόγησης αδίδακτων θεμάτων με παρατηρήσεις γραμματικής και συντακτικού, όπως ορίζεται από το Π.Δ., ολιγόλεπτα και ωριαία κριτήρια αξιολόγησης.

Για την εκπόνηση των ερωτήσεων ακολουθήσαμε το χωρισμό του κειμένου σε νοηματικές και όχι διδακτικές ενότητες, όπως στο σχολικό βιβλίο. Στο τέλος του λόγου παρατίθενται ανακεφαλαιωτικές ερωτήσεις και συνθετικές – δημιουργικές εργασίες για τη συνολική θεώρηση του λόγου, τη σύγκριση με άλλα κείμενα και την εμπέδωση των κυριοτέρων θεσμών και διαχρονικών ιδεών, καθώς και τον έλεγχο της αναλυτικοσυνθετικής δεξιότητας των μαθητών. Με τις ερωτήσεις μας επισημαίνουμε τη δομή του ρητορικού λόγου,

τα επιχειρήματα, την ισότητα, την αξιοκρατία, την προσήλωση στους δημοκρατικούς θεσμούς και την προβολή του ήθους του δοκιμαζομένου.

Ερωτήσεις για την εισαγωγή στο Λυσία

Ο βίος του Λυσία

1. Να γράψετε ένα κατατοπιστικό σημείωμα για το Λυσία, όπου θα αναφέρεστε στη ζωή και το έργο του;
2. Πόσο επηρέασε τη ζωή και το έργο του Λυσία το ταξίδι του στην Κάτω Ιταλία;
3. Πόσο επηρέασε το καθεστώς των Τριάκοντα τη ζωή του Λυσία;
4. Ποιοι λόγοι οδήγησαν το Λυσία στο επάγγελμα του λογογράφου;
5. Γιατί ο Λυσίας παρέμεινε ισοτελής;

Το έργο του Λυσία

1. Με ποια είδη ρητορικού λόγου ασχολήθηκε ο Λυσίας;
2. Πόσοι λόγοι αποδίδονται στο Λυσία, πόσοι σώζονται και πού αναφέρονται;

Η αξία του έργου

1. Μπορεί το έργο του Λυσία να θεωρηθεί αξιόπιστη ιστορική πηγή; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
2. Για ποιες περιόδους της αθηναϊκής ιστορίας αντλούμε πληροφορίες από το έργο του Λυσία;
3. Ποια χαρακτηριστικά προσδιορίζουν την τεχνική αρτιότητα των λόγων του Λυσία;
4. Ποιες είναι οι αρετές του λόγου του Λυσία και ποια χαρακτηρίζει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς «*εὐπρεπεστάτην ἀρετήν*»;
5. Σε ποια σημεία τονίζει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς την υπεροχή του Λυσία έναντι των άλλων ρητόρων;

ΔΥΣΙΟΥ “Υπὲρ Μαντιθέου”

Εισαγωγή

1. Ποιο ήταν το περιεχόμενο της «δοκίμασίας» και ποιος ο στόχος της;
2. Γιατί κατηγορείται ο Μαντίθεος;
3. Με ποιο τρόπο ο Μαντίθεος προσπαθεί να πείσει το δικαστήριο και να αποκρούσει την κατηγορία που του αποδίδουν;
4. Ποια εικόνα παρουσιάζει στο δικαστήριο ο Μαντίθεος και με ποιο θέμα ασχολείται περισσότερο;
5. Με ποια στοιχεία του λόγου μπορούμε να καθορίσουμε το χρόνο απαγγελίας του;
6. Ποια είναι η δομή του συγκεκριμένου λόγου;
7. Γιατί η **διήγηση** στο λόγο αυτό λειτουργεί και ως **απόδειξη**;

Ἴππεύς ἀγορεύων: Ανάγλυφο από τη ζωφόρο του Παρθενώνα.